

تبیین و ارزیابی سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار شهر اردبیل

منصور رحمتی*

دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چنور محمدی

دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۲

چکیده

هدف این پژوهش تبیین و ارزیابی سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار شهر اردبیل می‌باشد. پژوهش به لحاظ ماهیت توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری آن شهروندان محلات منطقه چهار شهر اردبیل می‌باشد که ۳۸۵ نفر با استفاده از فرمول کوکران و با روش تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات منابع کتابخانه‌ای، اسنادی و پرسشنامه می‌باشد و تجزیه و تحلیل اطلاعات با مدل‌های آنتروپی شانون، آراس، ساو و روش ادغام صورت گرفته است. از جمله تفاوت و نوآوری‌های این پژوهش نسبت به سایر پژوهش‌ها استفاده از دو مدل و همچنین ادغام نتایج این مدل‌ها با یکدیگر و به دست آوردن نتیجه واحدی می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد؛ محله سه با مقدار ۰/۹۵۱، محله نه با مقدار ۰/۹۳۹، محله پنج با مقدار ۰/۹۳۸، محله شش با مقدار ۰/۹۲۴، محله دو با مقدار ۰/۹۲۲، محله هفت با مقدار ۰/۹۱۴ به ترتیب در رتبه‌های اول تا ششم و برخوردار و محله چهار با مقدار ۰/۸۹۶، محله ده با مقدار ۰/۸۸۹، محله هشت با مقدار ۰/۸۸۳ و محله یک با مقدار ۰/۸۷۲ به ترتیب در رتبه‌های هفتم تا دهم و نسبتاً برخوردار می‌باشند.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، محلات منطقه چهار، شهر اردبیل.

مقدمه

تمرکز توسعه در شهرها و توجه به مفاهیم کالبدی و هندسی صرف و بی‌توجهی از اهداف اجتماعی در توسعه، شهرها را با چرخه نامطلوبی از نبود تعادلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مواجه کرده است. تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی در شهرسازی و برنامه‌ریزی‌های شهری به حدی است که هیچ یک از عناصر مختلف شهری بدون تأثیر این عوامل قابل بررسی نیست. با نگاهی به تاریخ برنامه‌ریزی شهری می‌توان شاهد تغییر در رویکرد برنامه‌ریزان شهری و ارتقاء برنامه‌ریزی شهری از منظر صرف کالبدی به نگاه چند بعدی بود که تمامی ابعاد، اقتصادی، اجتماعی، روانی و- را در بر می‌گیرد (رحمانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۵۶۷). امروزه در کنار سرمایه‌های انسانی، مالی و اقتصادی، سرمایه دیگری به نام سرمایه اجتماعی مطرح شده است. سرمایه اجتماعی مفهومی نسبتاً جدید در حوزه علوم اجتماعی می‌باشد که به سرعت جایگاه خود را در سایر حوزه‌ها مانند پزشکی روانشناسی، اقتصاد، سیاست، برنامه‌ریزی شهری و ... پیدا کرده است. سال‌ها تجربه برنامه‌ریزی شهری در دنیا نشان داده است که در این زمینه نیز انسان و منابع انسانی حتی بیشتر از منابع مالی اهمیت و ارزش دارند؛ تا جایی که بی‌توجهی به این موضوع سطح بالای دستاوردهای ارتقای محیط‌زیست انسانی را غیرممکن می‌کند (توشیح و حبیبی، ۱۳۹۴: ۴۰). سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از الزامات اساسی برای توسعه شهری، دارای عناصری چون اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، آگاهی اجتماعی و درجه دین‌داری می‌باشد که میزان هر یک از این مؤلفه‌ها در جوامع گوناگون، متفاوت می‌باشد (انصاری ارجمند و همکاران، ۱۳۹۵: ۷)، آنچه که مسلم است وجود سرمایه‌های اجتماعی در بین افراد در یک جامعه اعتماد و امنیت، آگاهی نسبت به امور، مشارکت و همکاری، پیوندهای انسانی و انسجام جمعی، اخلاق‌محوری را تسهیل می‌بخشد (غیاثوند محمدخانی، ۱۳۹۴: ۱۲)، اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی به عنوان آسان کننده روابط اقتصادی، سیاسی و فرهنگی درون شبکه‌های گوناگون اجتماعی و به عنوان نمود و جایگزینی برای شاخص امنیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی موضوعی می‌باشد که مخصوصاً در دو دهه‌ی اخیر محققین شاخه‌های گوناگون علوم انسانی را متوجه خود کرده است (صادقی شاهدانی و مقصودی، ۱۳۸۹: ۱۴۰). رشد فزاینده شهرنشینی و تغییر ماهیت و پیچیدگی موضوعات باعث شده است (صادقی شاهدانی و مقصودی، ۱۳۸۹: ۱۴۰). رشد فزاینده شهرنشینی و تغییر ماهیت و پیچیدگی موضوعات باعث شده است ناکارآمدی برنامه‌ریزی و مدیریت در مقیاس کلان شود. این امر ضرورت توجه به سطوح پایین و نگاه از پایین به بالا برای حل پایدار مشکلات شهری را بیش از پیش آشکار کرده است (صناعی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۳۷)، محله به عنوان یکی از ابزارهای برنامه‌ریزی شهری در طول قرن بیستم برای غلبه بر مسائل و مشکلات شهری مطرح شده است و از دیدگاه- های گوناگون به آن توجه شده است که یکی از آن‌ها دیدگاه اجتماعی می‌باشد که به محله به عنوان یک ساختار اجتماعی می‌نگرد (رحمانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۵۶۷)، زیرا در خردترین واحد شهری یعنی محله بعدهای زندگی ملموس‌تر بوده و توجه همه جانبه و جامع‌نگر اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. در این راستا توجه به سرمایه‌های محلی در

برنامه‌ریزی و طراحی شهری جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است (صناعی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۳۷)، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سؤال زیر می‌باشد:

- کدام یک از محلات منطقه چهار شهر اردبیل به لحاظ سرمایه اجتماعی وضعیت بهتری دارد؟

مبانی نظری

مفهوم سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی از مفاهیمی می‌باشد که تعریف‌های زیادی برای آن ارائه شده است. به منظور تبیین فضای مفهومی این اصطلاح، از واژه‌ها و تعبیر مختلفی مثل انرژی اجتماعی^۱، روح اجتماعی^۲، زندگی محلی^۳، چسب اجتماعی^۴ و ... استفاده شده است (براتی و یزدان پناه‌شاه‌آبادی، ۱۳۹۰: ۴). در دهه ۱۹۶۰ میلادی جین جیکوبز^۵ از این واژه در کتاب اصلی خود استفاده می‌کند و شبکه ارتباطی بین ساکنان قدیمی محله را به عنوان سرمایه اجتماعی غیرقابل جایگزین در شهر مطرح می‌کند. در این کتاب رابطه سرمایه اجتماعی و نظافت شهری و برخورد با جرم و جنایت مورد بحث و ارزیابی قرار گرفت (بدیعی قراقیه و اربابی سبزواری، ۱۴۰۱: ۴). از سرمایه اجتماعی تعاریف گوناگونی وجود دارد. از نظر فوکویاما^۶ سرمایه اجتماعی از ارتباط بین افراد به وجود می‌آید روابطی که میان افراد جامعه شکل می‌گیرد، در صورت استحکام کافی می‌تواند منجر به ایجاد سرمایه اجتماعی گردد، سرمایه اجتماعی چیزی است که در این روابط وجود دارد و افراد و جامعه برای رسیدن به اهداف خود از آن استفاده می‌کنند. پاتنام^۷ در ارزیابی عناصر سرمایه اجتماعی مشارکت‌های مدنی را یکی از اشکال ضروری می‌داند و معتقد می‌باشد هر چه این شبکه‌ها در جامعه متراکم‌تر باشند، احتمال همکاری شهروندان برای منافع متقابل بیشتر می‌شود (کورکی‌نژاد، ۱۴۰۱: ۲۰۹). از نظر بوردیو^۸ سرمایه اجتماعی مجموع منابع واقعی یا بالقوه می‌باشد که با مالکیت شبکه‌ای با دوام و شناخت متقابل از روابط کم و بیش نهادینه شده یا به عبارتی

^۱ . Social energy

^۲ . Community spirit

^۳ . Community life

^۴ . glue Social

^۵ . Jane Jacobs

^۶ . Fukuyama

^۷ . Puttnam

^۸ . Bourdieu

دیگر عضویت در یک گروه که هر یک اعضای آن پشتوانه سرمایه جمعی را آماده می‌کند مرتبط می‌باشد (تپینز^۱، ۲۰۱۹: ۴).

انواع سرمایه اجتماعی

ولکاک و نارایان^۲ با بهره‌گیری از دیدگاه هم‌افزایی برای ارزیابی کامل‌تر سرمایه‌ی اجتماعی آن را در سه بعد مورد بررسی قرار می‌دهند. این بعدها عبارت‌اند از: ۱- سرمایه‌ی اجتماعی محدود یا درون گروهی ۲- سرمایه‌ی اجتماعی اتصالی یا برون گروهی ۳- سرمایه‌ی اجتماعی ارتباطی.

سرمایه‌ی اجتماعی محدود یا درون گروهی: به روابط اجتماعی اشاره دارد که مبتنی بر شباهت و آشنایی است، این بعد از سرمایه اجتماعی بر منافع شخصی محدود مانند پیوندهای خانواده، همسایگی و روابط دوستی نزدیک تأکید دارد. سرمایه‌ی اجتماعی اتصالی یا برون گروهی: این نوع ارتباط به نوع ارتباط مبتنی بر منافع مشترک بین افراد می‌باشد تا بر اساس صمیمیت شخصی و هویت مشترک. نموده‌های اصلی این بعد از سرمایه اجتماعی را می‌توان در شبکه‌های اجتماعی و عضویت در انجمن‌ها و گروه‌های غیرمحملی مشاهده کرد. تقویت پیوندها با منابع خارجی و تسهیل انتشار اطلاعات دو کارکرد اصلی سرمایه اجتماعی متصل است.

سرمایه‌ی اجتماعی ارتباطی: به طور ویژه، به ارتباط‌های بین جوامع و افراد دارای قدرت رسمی اشاره می‌کند و به طور کلی، به ارتباط‌های بین افراد و گروه‌هایی که موقعیت‌های گوناگونی در ساختار قدرت را اشغال می‌کنند، اشاره می‌کند. این نوع ارتباطات در اعتماد با حکمرانی و نظام‌های کارشناسی هستند. برخلاف دو نوع قبلی، این نوع سرمایه فقط به اتصالات عمودی اشاره می‌کند. کارکرد اصلی این نوع سرمایه را باید در دسترسی افراد و گروه‌ها به بخش‌های گوناگون دولتی، غیردولتی، بازرگانی و تجاری مشاهده کرد (غفاری و اونق، ۱۳۸۵: ۱۶۷).

سطوح تحلیل سرمایه اجتماعی

سطح فردی: مثل وقتی که که مادری از دوستش می‌خواهد تا از بچه اش را برای مدتی مواظبت کند این دوستی به دلیل وجود سرمایه اجتماعی میان مادر و دوست خود می‌باشد که اگر وجود نداشت، مادر مجبور به استخدام و پرداخت هزینه پرستار کودک بود.

سطح گروهی: همانند مثالی که جیمز کلنن از فروشندگان بازار عمده‌فروشی الماس در شهر نیویورک بیان می‌کند. در این مثال وی نشان می‌دهد که چگونه تعهدات متقابل اعضای گروه و ضمانت‌های مؤثر برای جلوگیری از خیانت در

۱. Tippens

۲. Woolcock & Narayan

امانت باعث شده تا مواردی مثل ارزشیابی الماس‌ها بدون کمترین هزینه و با اطمینان انجام گیرد و در نتیجه، همبستگی گروهی در سطح بالایی حفظ و ادامه یابد (شکاری، ۱۳۹۵: ۴۵-۴۴).

سطح اجتماعی: که پاتنام و فوکویاما در آثارشان به آن پرداخته‌اند. از دیدگاه پاتنام سرمایه اجتماعی باعث شده تا نهادهای دموکراتیک حکومتی وظایف خود را بهتر انجام دهند و از دیدگاه فوکویاما، سرمایه اجتماعی نظم اجتماعی را به روش مؤثر و کارآمدی حفظ و تداوم می‌بخشد (شکاری، ۱۳۹۵: ۴۵).

پیشینه تحقیق

کاریلو و ریرا^۱ ۲۰۱۷، به اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی پرداختند. هدف آن‌ها ارائه مروری بر رویکردهای اندازه‌گیری است که برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی در ابعاد و مقیاس‌های مختلف آن و همچنین سازوکارهایی که از طریق آن فرض می‌شود بر سلامت تأثیر می‌گذارد که درک سازوکارهایی که از طریق آن‌ها این روابط ایجاد می‌شود می‌تواند به اصلاح اقدامات موجود یا شناسایی اقدامات مناسب‌تر و جدید کمک کند. تانگ و همکاران^۲ ۲۰۲۰، به انتخاب مسکن مهاجران از دیدگاه سرمایه اجتماعی در شنژن چین پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که مهاجرت روستایی به شهری مؤلفه غالب رشد جمعیت در شهرهای ساحلی چین است. سیستم منحصر به فرد ثبت نام خانوار در چین، مهاجران را از بیشتر مسکن عمومی محروم کرده است، در نتیجه تفکیک مسکن آشکار می‌شود، بر نقش مهم سرمایه اجتماعی در تصمیم‌گیری مهاجران تأکید می‌کنند و سرمایه اجتماعی نقش مهمی در انتخاب مسکن آن‌ها دارد. لی و گوو^۳ ۲۰۲۲، به پویایی سرمایه اجتماعی در چین، ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۴: تجزیه و تحلیل سن-دوره-کوهورت پرداختند. این مطالعه با استفاده از سه مجموعه داده مقطعی (۱۹۹۹، ۲۰۰۹ و ۲۰۱۴)، سرمایه اجتماعی خانواده محور و کار محور را متمایز می‌کند و سپس مدل‌های دوره سنی-کوهورت سرمایه اجتماعی را می‌سازد. اثرات سنی نشان می‌دهد که سهام سرمایه اجتماعی در طول زندگی فردی شکل U معکوس را نشان می‌دهد، که اوج آن بین سنین ۳۸ تا ۴۲ سال رخ می‌دهد. اثرات دوره حاکی از افزایش قابل توجه سرمایه اجتماعی از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۴ است، در این مدت سرمایه اجتماعی خانواده محور کاهش یافت، در حالی که سرمایه اجتماعی کارمحور تقویت شد و به منبع اولیه سرمایه اجتماعی برای ساکنان شهری تبدیل شد. اثرات همگروهی نشان می‌دهد که رویدادهای سیاسی و اصلاحات نهادی تأثیرات عمیقی بر انباشت سرمایه اجتماعی برای گروه‌های مختلف دارند. کاراسکوزا^۴ ۲۰۲۳، به تحلیل نابرابری طبقاتی در دسترسی به سرمایه اجتماعی در بوئنوس آیرس

^۱ . Carrillo & Riera

^۲ . Tong et al

^۳ . Li & Guo

^۴ . Carrascosa

پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که نابرابری طبقاتی در دسترسی به سرمایه اجتماعی وجود دارد. سیو و همکاران^۱ ۲۰۲۳، به ارزیابی ساختار مصرف انرژی متنوع و سرمایه اجتماعی در استان شانسی پرداخت. هدف این مطالعه تحلیل وضعیت فعلی سرمایه اجتماعی کشاورزان و ساختار مصرف انرژی در منطقه کوهستانی چین^۲ در جنوب شانسی چین است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که مصرف انرژی کشاورزان در منطقه کوهستانی چین^۲ در جنوب شانسی متنوع و از نظر ساختاری پایدار است. سرمایه اجتماعی با مصرف انرژی تجاری و مصرف انرژی جدید همبستگی مثبت معنادار و با مصرف انرژی غیرتجاری همبستگی منفی داشت. بهبود سرمایه اجتماعی کشاورزان، بهبود زیرساخت‌های انرژی و بهینه‌سازی ساختار مصرف انرژی نه تنها می‌تواند کیفیت زندگی کشاورزان را در مناطق روستایی بهبود بخشد، بلکه مرجعی برای کاهش انتشار دی اکسید کربن و کاهش تخریب محیط زیست جهانی است.

زیاری و همکاران ۱۳۹۳، به برآورد و سطح‌بندی توسعه محله‌ای با تأکید بر سرمایه اجتماعی محلات شهر ابرکوه پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد با توجه به مولفه‌های سرمایه اجتماعی محلات نظامیه، طاووس و دروازه میدان به ترتیب در رتبه‌های یک تا سه و محلات جهانستان، نبادان و گلکاران به ترتیب در رتبه‌های هفت تا نه از سطح‌بندی توسعه محله‌ای قرار دارند. انصاری ارجمند و همکاران ۱۳۹۵، سرمایه اجتماعی را در محلات منطقه سه شهر مشهد بررسی کردند، نتایج نشان داد در میان محله‌های مورد مطالعه، به ترتیب چهار محله (یک، نه، هشت و چهار) با ضریب اولویت ۰/۶۱ در بالاترین سطح برخورداری و بهترین وضعیت را در بین محله‌های دیگر دارا می‌باشند، سپس شش محله (دو، پنج، سیزده، سه، هفت و ده) با ضریب اولویت ۰/۴۳ سطح نیمه‌برخوردار و پنج محله (شش، دوازده، یازده، پانزده و چهارده) با ضریب اولویت ۰/۲۴ پایین‌ترین سطح برخورداری از لحاظ شاخص‌های مورد مطالعه را دارند. کاکاوند و همکاران ۱۳۹۶، به ارزیابی تطبیقی جایگاه سرمایه اجتماعی در ساختار محلات شهری با استفاده از تکنیک ای اچ پی در شهر قزوین پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری در میانگین سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن بین محلات مورد مطالعه وجود دارد. به طوری که محله آخوند در منطقه یک شهرداری قزوین دارای بیشترین میزان سرمایه اجتماعی و پس از آن محله خیام در منطقه دو و در نهایت محله کوثر در رتبه سوم از نظر سرمایه اجتماعی قرار دارند. اصلانی و همکاران ۱۳۹۷، شاخص‌های سرمایه اجتماعی را در محلات بافت تاریخی شهر یزد مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد با توجه به سطح معنی‌داری شاخص‌ها تمامی آن‌ها بر روی سرمایه اجتماعی تأثیر می‌گذارند و بین آن‌ها با سرمایه اجتماعی رابطه چندگانه وجود دارد. همچنین سرمایه اجتماعی در بافت تاریخی محله پشت باغ در سطح متوسط است و عامل اصلی آن را می‌توان خالی از سکنه شدن به دنبال مهاجرت ساکنین اصلی به حومه شهر و جایگزینی آن‌ها با اتباع بیگانه و اقشار کم درآمد دانست. حسینی و همکاران ۱۳۹۹، به بررسی تاب‌آوری اجتماعی بر اساس شاخص‌های سرمایه

۱. Su et al

۲. Qinba

اجتماعی در شهر تهران پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که هشت عامل برای تاب‌آوری اجتماعی از نظر سرمایه اجتماعی شامل عوامل ارزش‌ها و باورها مشترک، حس تعلق مکانی، آگاهی‌دهنده، مشارکت‌پذیری، شبکه‌های اجتماعی نهادی مدیریت بحران، صمیمیت و مسئولیت‌پذیری، اعتماد اجتماعی و اعتمادسازی نهادی قابل شناسایی می‌باشد. همچنین مقایسه کلی مناطق نشان می‌دهد که منطقه ۱۹ شهر تهران از نظر تاب‌آوری اجتماعی وضعیت ضعیف‌تری را نشان می‌دهد. ریکی و همکاران ۱۴۰۰، نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری مناطق پنج گانه شهر زاهدان را مورد بررسی قرار دادند، نتایج آزمون تحلیل عاملی نشان داد که از بین شاخص‌های مورد بررسی شبکه‌ها و حمایت اجتماعی، تاثیرگذارترین شاخص سرمایه اجتماعی در مناطق شهر زاهدان با وزن ۲۸/۷۵ انتخاب شد. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که شاخص سرمایه اجتماعی تأثیر بسیار زیادی بر سطح توسعه کالبدی در شهر زاهدان دارد. نتایج تحلیل فضایی مناطق پنج‌گانه شهر زاهدان بر اساس توسعه کالبدی با تأثیرپذیری از شاخص‌های سرمایه اجتماعی، با استفاده از مدل ویکور فازی نشان داد منطقه یک شهر با وزن ۰/۲۵۴ در اولویت قرار داشت. ابراهیم‌نیا و همکاران ۱۴۰۱، به تحلیل محیط کالبدی اثرگذار بر سرمایه اجتماعی در محلات شهر ساری پرداختند. باتوجه به نتایج پژوهش میزان سرمایه اجتماعی و تفاوت سطح آن در محلات مذکور نشانگر تأثیر تفاوت نحوه شکل‌گیری و همچنین به دلیل تفاوت‌های کالبدی آن‌ها به عنوان محلات همجوار است و همچنین چهار شاخص فضایی: اتصال، تنوع، امنیت و ویژگی می‌تواند بر میزان سرمایه اجتماعی محلات شهری تأثیرگذار باشد. میرحسینی و همکاران ۱۴۰۱، به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری شهر یزد پرداختند. نتایج نشان داد که بین مولفه‌های سرمایه اجتماعی با جنسیت و میزان تحصیلات رابطه معنی‌داری وجود ندارد ولی رابطه مثبت و معنی‌داری بین سرمایه اجتماعی و شاخص‌های آن با توسعه شهری وجود دارد.

سرمایه اجتماعی به جامعه اجازه می‌دهد تا موقعیت راهبردی خود را در شبکه‌ها ایجاد کند تا پایه دارایی خود را توسعه داده و موقعیت قدرت خود را تقویت کند نمایندگان از طریق پیوندها و تعامل با نمایندگان دولت، بازار و جامعه مدنی می‌توانند بر قوانین مربوط به دسترسی به منابع در جامعه دوباره توافق کنند (باکر^۱، ۲۰۱۹، ۱۳۳)، امروزه سرمایه اجتماعی از شروط لازم برای دستیابی توسعه می‌باشد (رحمانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۵۶۷). از جمله تفاوت و نوآوری-های این پژوهش نسبت به سایر پژوهش‌ها استفاده از دو مدل و همچنین ادغام نتایج این مدل‌ها با یکدیگر و به دست آوردن نتیجه واحدی می‌باشد و اینکه از شاخص‌های فراوانی جهت بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی استفاده کرده است.

1. Bakker

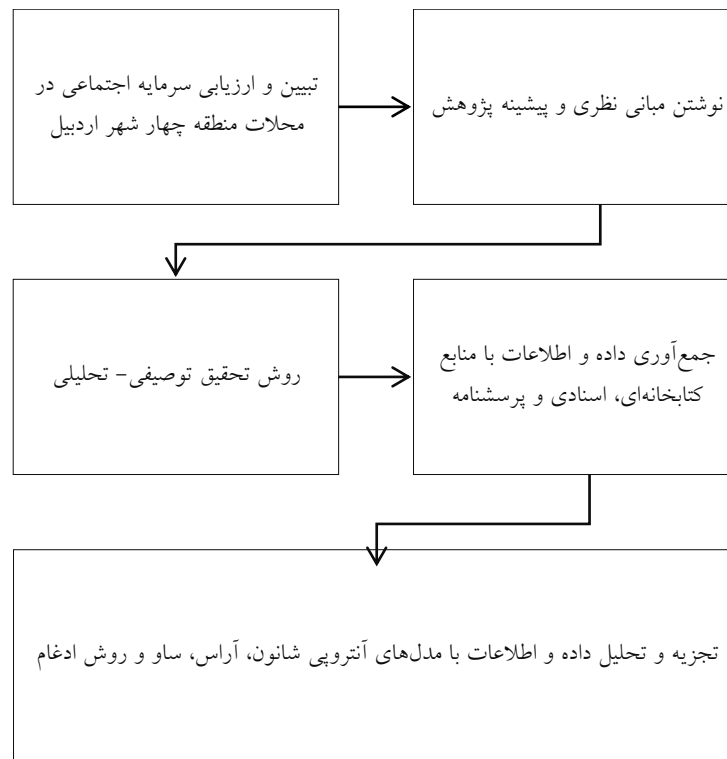
مواد و روش‌ها

روش تحقیق

هدف این پژوهش تبیین و ارزیابی سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار شهر اردبیل می‌باشد. پژوهش به لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری آن شهروندان محلات منطقه چهار شهر اردبیل می‌باشد که ۳۸۵ نفر با استفاده از فرمول کوکران و با روش تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند همچنین با روش طبقه‌بندی حجم نمونه در محله یک ۴۴، در محله دو ۴۵، در محله سه ۳۲، در محله چهار ۴۶، در محله پنج ۳۸، در محله شش ۴۱، در محله هفت ۳۹، در محله هشت ۳۰، در محله نه ۳۹ و در محله ده ۳۱ می‌باشد، ابزار گردآوری اطلاعات منابع کتابخانه‌ای، اسنادی و پرسشنامه (پرسشنامه حاوی سؤالاتی در مورد شاخص‌های سرمایه اجتماعی برگرفته از منابع زیاری و همکاران، زارعی و محمد صالحی و مقیمی) می‌باشد، برای پایایی سؤالات پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که ۰/۸۲ به دست آمده است و تجزیه و تحلیل اطلاعات با مدل‌های آنتروپی شانون، آراس^۱، ساو^۲ و روش ادغام صورت گرفته است شکل (۱) مراحل انجام پژوهش را نشان می‌دهد.

۱. ARAS

۲. SAW

شکل ۱. مراحل انجام پژوهش

Figure 1. Research steps

Drawing: Authors

شاخص‌های پژوهش

اعتمادی اجتماعی: میزان اعتماد؛ به اعضای خانواده، به فامیل و خویشاوندان، مردم به دوستان، به همسایگان، به همشهریان، به اهالی محله، مشارکت اجتماعی: میزان مشارکت؛ در مراسم و مناسبات اجتماعی در محله، در کارهای گروهی مربوط به محله خود، در رفع مشکلات محله، در برنامه‌های تفریحی فرهنگی، در تصمیم‌گیری‌های محلی، میزان تمایل به همکاری با شورای محله، در حفظ و سالم‌سازی محیط محلات شهری، آمادگی جهت مشارکت بدون دریافت دستمزد، انسجام اجتماعی: میزان گردهمایی و جلسات در محلات شهر، عدم تغییر ارزش‌های مشترک طی زمان، تمایل به کمک به همسایگان جهت کارهای روزمره، رابطه صمیمی بین خانواده ما و همسایه‌هایمان، عدم انحراف اجتماعی و ناهنجاری‌ها در محله زندگی، عدم درگیری و نزاع بین اهالی، تا چه میزان از هم محله‌ایان برای شرکت در رفع مشکلات محله دعوت کرده‌اید، در صورت بروز مشکلی در محله، آن را با همسایه‌هایمان در میان می‌گذاریم، افزایش میزان همدلی میان اهالی محلات شهری، در انجام برخی کارها از همسایگان خود مشورت می‌گیرم. شبکه اجتماعی:

رابطه دوستانه با اعضای خانواده، آیا مشکلاتتان را با دوستان و اطرافیان در میان می‌گذارید؟ در اطراف شما افرادی وجود دارند که شما با آن‌ها رابطه صمیمانه‌ای داشته باشید؟ آیا با دوستان و اطرافیان در مورد مشکلات محله تان مشورت می‌کنید؟ آیا دوستان با افرادی در اطرافتان وجود دارند که به شما آرامش دهند؟ اگر احتیاج به مساعدت مالی داشته باشید. دوستان و اطرافیان‌تان به شما کمک می‌کنند؟ تا چه حد می‌توانید با دوستان و اطرافیان‌تان درد دل کنید؟ تعریف کارهای روزانه برای اعضای خانواده، تقویت همکاری‌های متقابل در جهت رفع نیازهای مشترک، تا چه حد افرادی در اطرافتان هستند که با آن‌ها به خرید یا تفریح می‌رود حضور در مسابقات ورزشی و کلاس‌های غیردرسی.

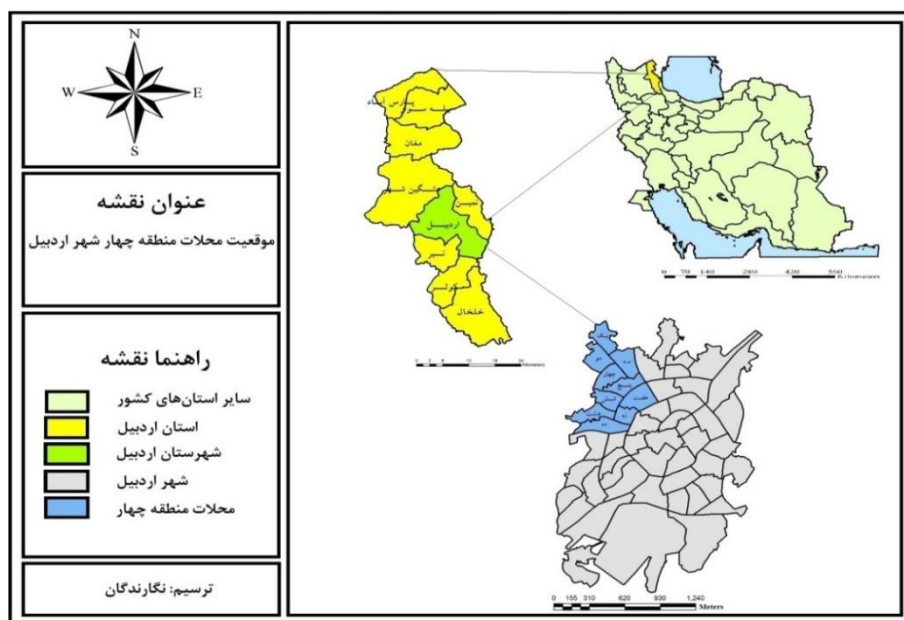
محدوده مورد مطالعه

ساختار و سازمان فضایی شهر اردبیل در حالت کلی خود، از عوامل طبیعی چون رودخانه بالغلی چای و دریاچه شورابیل و عوامل انسان‌ساختی چون معابر و ساختمان‌های مهم مذهبی، فرهنگی، اداری و تجاری متأثر شده است. شکل کلی شهر به صورت شعاعی و حلقوی (متأثر از خیابان‌های شعاعی و معابر رینگ) می‌باشد که در پیرامون شهر به صورت ستاره-ای در امتداد جاده‌های خروجی و ورودی اصلی شهر است. توسعه و رشد فیزیکی شهر بیشتر در قسمت جنوب غربی (به صورت رسمی و برنامه‌ریزی شده) و شمال غربی و غرب (به صورت نیمه‌رسمی و غیررسمی و خود انگیخته و برنامه‌ریزی نشده) صورت گرفته است (حسینی، ۱۳۹۵: ۸۳). شهر اردبیل مرکز استان اردبیل می‌باشد؛ با قرار گرفتن در حوالی عرض ۳۸ درجه در بین مناطق کشور از موقعیتی شمالی‌تر برخوردار می‌باشد که همین عامل تأثیر فراوانی در ویژگی‌های رطوبتی این شهر دارد (جلالی دلق، ۱۳۹۵: ۴۶) و با آب و هوایی مطبوع از قدیمی‌ترین مراکز تفریحی و گردشگری کشور است. این شهر به عنوان یکی از شهرهای تاریخی کشورمان از گذشته‌های دور تاکنون بر برخورداری از پتانسیل‌های عظیم تاریخی طبیعی و صنایع دستی به ویژه در فصول گرم سال یکی از مهم‌ترین مراکز هدف گردشگران داخلی و خارجی است. وجود منابع متعدد طبیعی و تاریخی، گردشگران این نقطه از کشورمان را همواره با رضایت و شگفتی همراه نموده است (جلالی دلق، ۱۳۹۵: ۵۵)، بر پایه نتایج نهایی سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ خورشیدی جمعیت آن بالغ بر ۵۲۹۳۷۴ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) بر اساس تقسیمات کالبدی، شهر اردبیل دارای ۵ منطقه و ۱۵ ناحیه شهری است. جمعیت منطقه چهار شهر اردبیل ۱۰۳۸۳۲ می‌باشد، منطقه چهار دارای ۳ ناحیه شهری و ده محله می‌باشد، در جدول (۱) جمعیت محلات آورده شده است در شکل (۲) نقشه محدوده مورد مطالعه آورده شده است.

جدول ۱. جمعیت محلات منطقه چهار شهر اردبیل

Table 1. Population of Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City

محلات	یک	دو	سه	چهار	پنج
جمعیت	۱۱۷۸۱	۱۲۲۱۱	۸۷۳۸	۱۲۲۷۶	۱۰۰۸۴
محلات	شش	هفت	هشت	نه	ده
جمعیت	۱۱۱۳۰	۱۰۵۸۵	۸۱۲۶	۱۰۵۷۷	۸۳۲۴

شکل ۲. موقعیت محلات منطقه چهار شهر اردبیل

Figure 2. The location of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City

Drawing: Authors

یافته‌ها

روش ارزیابی نسبت جمعی یا آراس یکی از تکنیک‌های نسبتاً جدید در حوزه تصمیم‌گیری چند شاخصه است که در سال‌های اخیر در کانون توجه محققان قرار گرفته است. این تکنیک توسط زاو اداسکاس و تورسکیس^۱ (۲۰۱۰) معرفی شده است. در این روش، مجموع مقادیر وزن‌دار شده و نرمال شده معیارها برای هر گزینه که نشان دهنده شرایط یک گزینه است، بر مجموع مقادیر وزن‌دار شده و نرمال شده بهترین گزینه، تقسیم می‌شود. این نسبت، درجه بهینه بودن

^۱. Zavadskas & Turskis

نامیده می‌شود. بر اساس درجه بهینه بودن، گزینه‌ها رتبه‌بندی می‌شوند (هاتفی، ۱۳۹۸: ۲۸۵). مدل مجموع ساده وزنی، یعنی ساو، یکی از ساده‌ترین روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه است (شیخ‌علی‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۹) و در عین حال پرکاربردترین روش‌ها در سنجش و تعیین سلسله مراتب تصمیم‌گیری است. این شیوه برای نخستین بار در سال‌های جنگ جهانی با هدف بهینه‌سازی‌های عملیاتی مورد استفاده قرار گرفت. از آن زمان تا به حال این روش در علوم مختلف به ویژه علوم اجتماعی به گسترده مورد استفاده قرار گرفته است. امروزه روش ساو به دلیل سادگی و ضریب خطای کم آن، به طور گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرد. از جمله در علوم طبیعی و علوم شهری با هدف بهینه‌سازی و نیز تعیین سلسله مراتب در ابعاد مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۰)، پس از آنکه نتایج هر دو مدل آراس و ساو برای ده محله منطقه چهار بدست آمد میزان این دو مدل با هم ادغام و برای هر محله میانگینی به دست آمده و رتبه هر محله در شاخص مورد نظر مشخص می‌شود.

نتایج مدل‌های آراس، ساو و روش ادغام در شاخص اعتماد اجتماعی

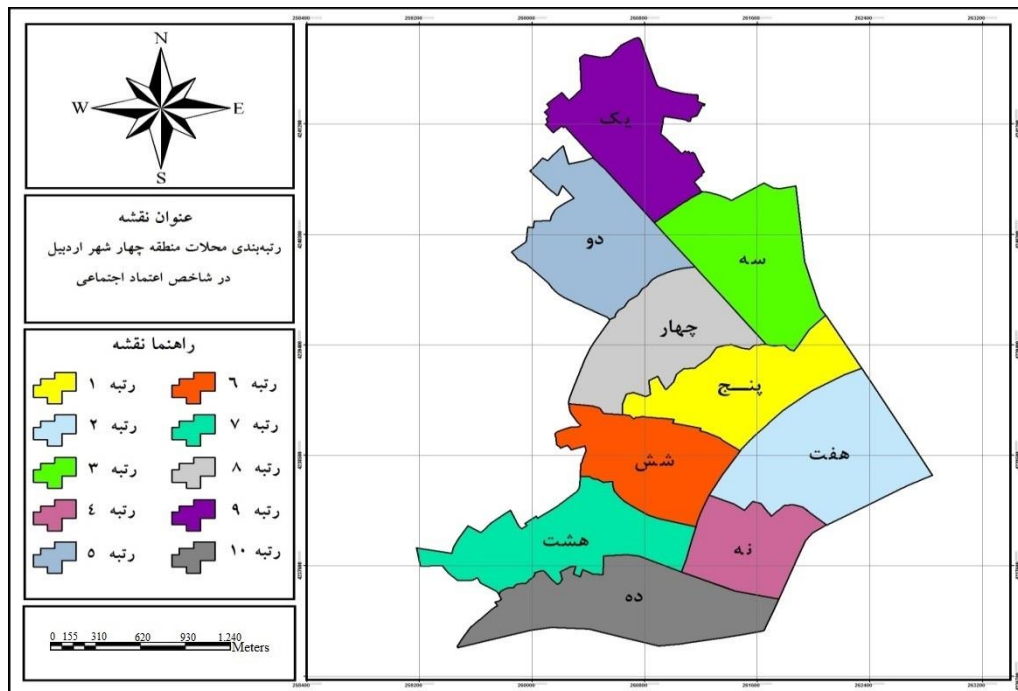
نتایج حاصل از بررسی وضعیت شاخص اعتماد اجتماعی در محلات منطقه چهار با مدل‌های آراس، ساو و ادغام نتایج آن‌ها نشان می‌دهد؛ محلات پنج، هفت، سه، نه، دو، شش، هشت، چهار، یک و ده به ترتیب در رتبه‌های یک تا ده قرار گرفتند (جدول ۲) و (شکل ۳).

جدول ۲. نتایج مدل آراس، ساو و ادغام نتایج این دو مدل در شاخص اعتماد اجتماعی

Table 2. The results of ARAS , SAW models and the integration of the results of these two models in the social trust index

محله	محله پنج	محله هفت	محله سه	محله نه	محله دو
ساو	۰/۹۴۶۱	۰/۹۱۴۸	۰/۹۰۴۷	۰/۹۰۰۵	۰/۸۹۷۹
آراس	۱/۰۰۰	۰/۹۶۶۹	۰/۹۵۶۲	۰/۹۵۱۸	۰/۹۴۹۰
ادغام	۰/۹۷۳۱	۰/۹۴۰۹	۰/۹۳۰۴	۰/۹۲۶۲	۰/۹۲۳۴
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵
محله	محله شش	محله هشت	محله چهار	محله یک	محله ده
ساو	۰/۸۹۷۸	۰/۸۹۱۶	۰/۸۷۱۸	۰/۸۶۰۷	۰/۸۲۴۴
آراس	۰/۹۴۸۹	۰/۹۴۲۴	۰/۹۲۱۴	۰/۹۰۹۷	۰/۸۷۱۴
ادغام	۰/۹۲۳۳	۰/۹۱۷۰	۰/۸۹۶۶	۰/۸۸۵۲	۰/۸۴۷۹
رتبه	۶	۷	۸	۹	۱۰

Source: Authors' calculations

شکل ۳. وضعیت رتبه‌بندی محلات منطقه چهار شهر اردبیل براساس تلفیق نتایج حاصل از مدل‌های آراس و ساو در شاخص اعتماد اجتماعی

Figure 3. The ranking status of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City based on the integration of the results of ARAS and SAW models in the social trust index

Drawing: Authors

نتایج مدل‌های آراس، ساو و روش ادغام در شاخص مشارکت اجتماعی

نتایج حاصل از بررسی وضعیت شاخص مشارکت اجتماعی در محلات منطقه چهار با مدل‌های آراس، ساو و ادغام نتایج آن‌ها نشان می‌دهد؛ محلات سه، نه، ده، چهار، شش، دو، هشت، یک، هفت و پنج به ترتیب در رتبه اول تا دهم قرار گرفتند (جدول ۳) و (شکل ۴).

جدول ۳. نتایج مدل آراس، ساو و ادغام نتایج این دو مدل در شاخص مشارکت اجتماعی

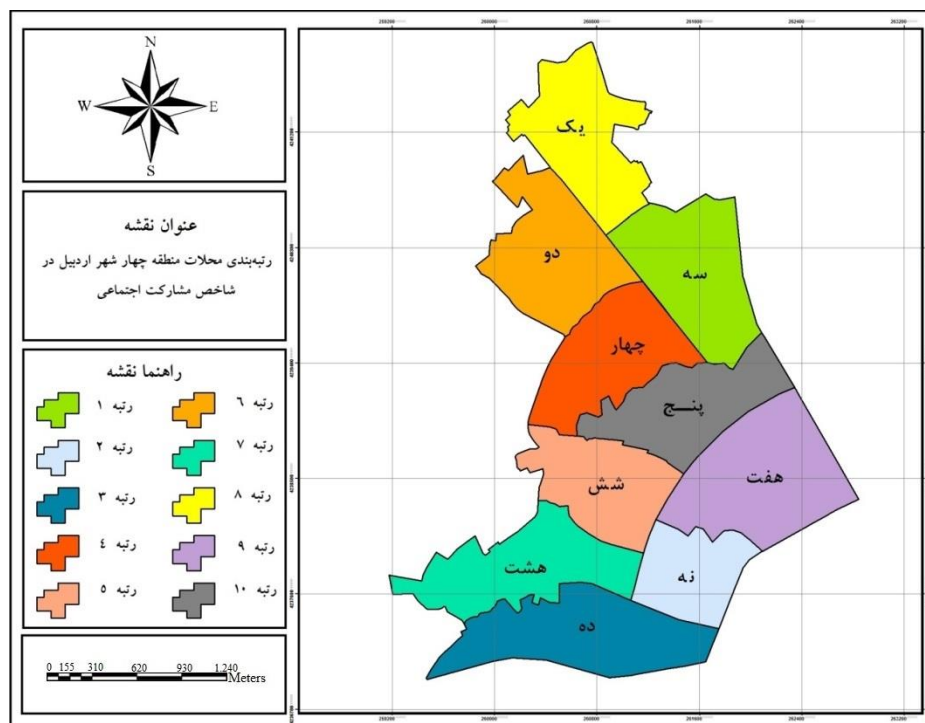
Table 3. The results of the ARAS and SAW model and the integration of the results of these two models in the social participation index

محله	محله سه	محله نه	محله ده	محله چهار	محله شش
ساو	۰/۹۳۳۷	۰/۸۹۷۱	۰/۸۹۴۷	۰/۸۹۴۴	۰/۸۹۲۶
آراس	۱/۰۰۰	۰/۹۶۰۷	۰/۹۵۸۲	۰/۹۵۷۸	۰/۹۵۵۹
ادغام	۰/۹۶۶۹	۰/۹۲۸۹	۰/۹۲۶۴	۰/۹۲۶۱	۰/۹۲۴۲
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵
محله	محله دو	محله هشت	محله یک	محله هفت	محله پنج
ساو	۰/۸۸۴۴	۰/۸۷۷۲	۰/۸۵۱۶	۰/۸۴۴۵	۰/۸۲۴۷

۵۲. فصلنامه علمی - پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی - سال شانزدهم، شماره چهارم، پاییز ۱۴۰۳

آراس	۰/۹۴۷۲	۰/۹۳۹۵	۰/۹۱۲۰	۰/۹۰۴۴	۰/۸۸۳۲
ادغام	۰/۹۱۵۸	۰/۹۰۸۴	۰/۸۸۱۸	۰/۸۷۴۵	۰/۸۵۳۹
رتبه	۶	۷	۸	۹	۱۰

Source: Authors' calculations

شکل ۴. وضعیت رتبه‌بندی محلات منطقه چهار شهر اردبیل براساس تلفیق نتایج حاصل از مدل آراس و ساو در شاخص مشارکت اجتماعی

Figure 4. The ranking status of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City based on the integration of the results of ARAS and SAW models in the social participation index

Drawing: Authors

نتایج مدل‌های آراس، ساو و روش ادغام در شاخص انسجام اجتماعی

نتایج حاصل از بررسی وضعیت شاخص انسجام اجتماعی در محلات منطقه چهار با مدل‌های آراس، ساو و ادغام نتایج آن‌ها نشان می‌دهد؛ محلات سه، پنج، دو، هفت، شش، نه، ده، یک، هشت و چهار به ترتیب در رتبه‌های یک تا ده قرار گرفتند (جدول ۴) و (شکل ۵).

جدول ۴. نتایج مدل آراس، ساو و ادغام نتایج این دو مدل در شاخص انسجام اجتماعی

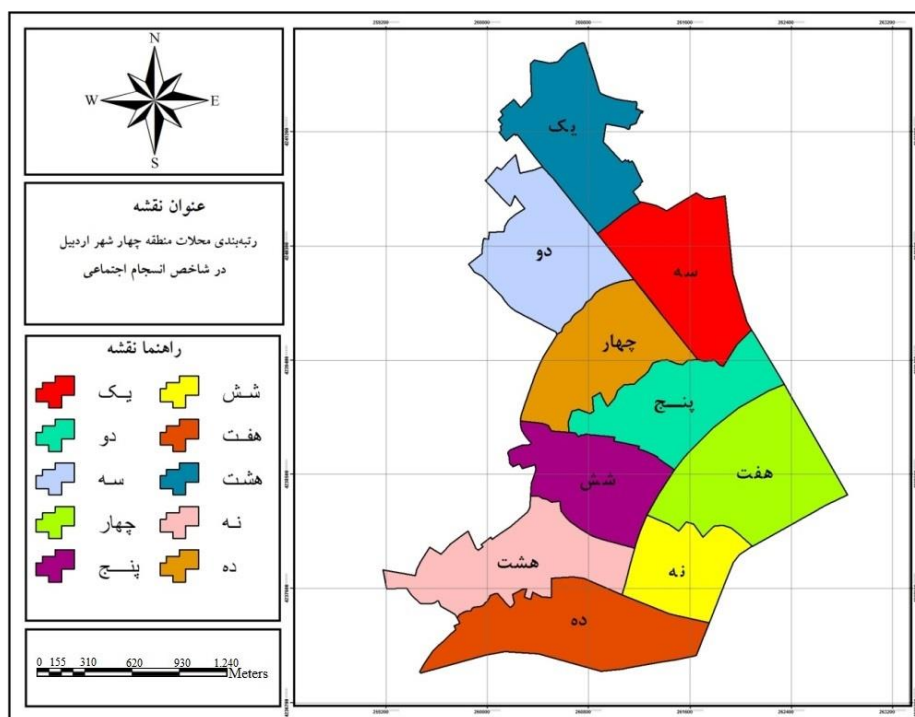
Table 4. The results of ARAS and SAW models and the integration of the results of these two models in the social cohesion index

محلۀ	محلۀ سه	محلۀ پنج	محلۀ دو	محلۀ هفت	محلۀ شش
ساو	۰/۹۱۶	۰/۸۹۹	۰/۸۸۴	۰/۸۶۵	۰/۸۶۰

تیین و ارزیابی سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار شهر اردبیل... ۵۳

آراس	۱/۰۰۰	۰/۹۸۲	۰/۹۶۵	۰/۹۴۴	۰/۹۳۸
ادغام	۰/۹۵۸۰	۰/۹۴۰۷	۰/۹۲۴۸	۰/۹۰۴۴	۰/۸۹۸۹
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵
محله	محله نه	محله ده	محله یک	محله هشت	محله چهار
SAW	۰/۸۵۴	۰/۸۳۹	۰/۸۲۴	۰/۸۰۲	۰/۸۰۰
ARAS	۰/۹۳۳	۰/۹۱۶	۰/۹۰۰	۰/۸۷۵	۰/۸۷۳
ادغام	۰/۸۹۳۴	۰/۸۷۷۳	۰/۸۶۲۰	۰/۸۳۸۶	۰/۸۳۶۷
رتبه	۶	۷	۸	۹	۱۰

Source: Authors' calculations

شکل ۵. وضعیت رتبه‌بندی محلات منطقه چهار شهر اردبیل براساس تلفیق نتایج حاصل از مدل‌های آراس، ساو در شاخص انسجام اجتماعی

Figure 5. The ranking status of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City based on the integration of the results of ARAS and SAW models in the social cohesion index

Drawing: Authors

نتایج مدل‌های آراس، ساو و روش ادغام در شاخص شبکه اجتماعی

نتایج حاصل از بررسی وضعیت شاخص‌های شبکه اجتماعی در محلات منطقه چهار با مدل‌های آراس، ساو و ادغام نتایج آن‌ها نشان می‌دهد؛ محلات نه، پنج، شش، سه، هفت، چهار، دو، ده، هشت و یک به ترتیب در رتبه‌های یک تا ده قرار گرفتند (جدول ۵) و (شکل ۶).

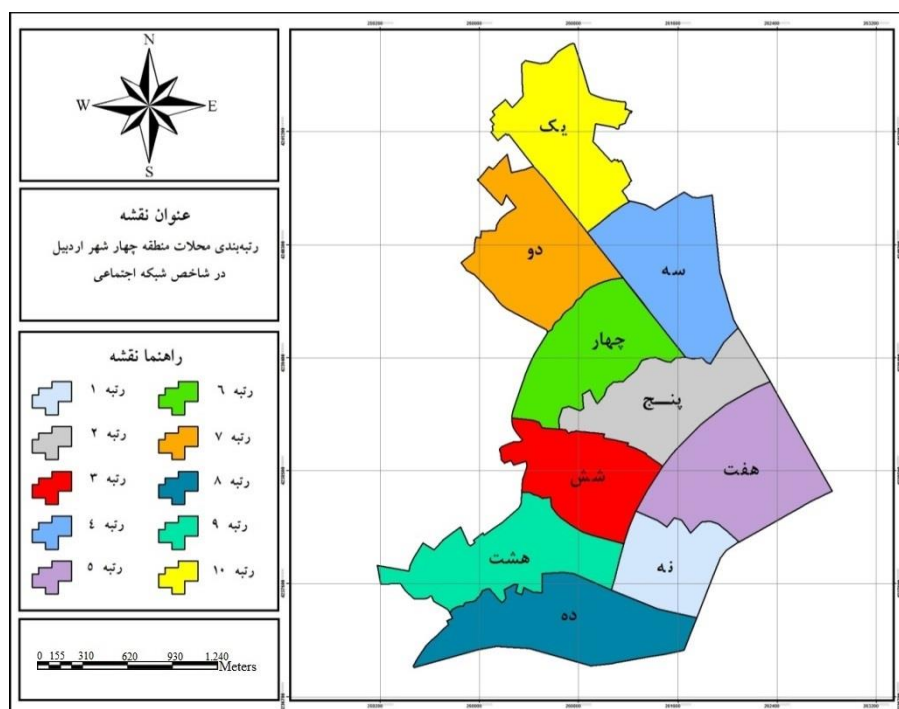
۵۴. فصلنامه علمی - پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی - سال شانزدهم، شماره چهارم، پاییز ۱۴۰۳

جدول ۵. نتایج مدل آراس، ساو و ادغام نتایج این دو مدل در شاخص شبکه اجتماعی

Table 5. The results of ARAS and SAW models and the integration of the results of these two models in the Social network index

محلۀ هفت	محلۀ سه	محلۀ شش	محلۀ پنج	محلۀ نه	محلۀ
۰/۸۵۸	۰/۸۶۲	۰/۸۷۰	۰/۸۹۵	۰/۹۱۲	ساو
۰/۹۴۱	۰/۹۴۵	۰/۹۵۴	۰/۹۸۱	۱/۰۰۰	آراس
۰/۸۹۹۳	۰/۹۰۳۷	۰/۹۱۲۱	۰/۹۳۸۲	۰/۹۵۶۰	ادغام
۵	۴	۳	۲	۱	رتبه
محلۀ یک	محلۀ هشت	محلۀ ده	محلۀ دو	محلۀ چهار	محلۀ
۰/۷۸۳	۰/۸۱۵	۰/۸۲۲	۰/۸۴۱	۰/۸۵۴	ساو
۰/۸۵۸	۰/۸۹۳	۰/۹۰۱	۰/۹۲۲	۰/۹۳۶	آراس
۰/۸۲۰۶	۰/۸۵۳۹	۰/۸۶۱۱	۰/۸۸۱۲	۰/۸۹۵۳	ادغام
۱۰	۹	۸	۷	۶	رتبه

Source: Authors' calculations

شکل ۶. وضعیت رتبه‌بندی محلات منطقه چهار شهر اردبیل براساس تلفیق نتایج حاصل از مدل‌های آراس، ساو و شاخص شبکه اجتماعی

Figure 6. The ranking status of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City based on the integration of the results of the ARAS and SAW models in the social network index

Drawing: Authors

نتایج مدل‌های آراس، ساو و روش ادغام در کل شاخص‌ها

تیین و ارزیابی سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار شهر اردبیل... ۵۵

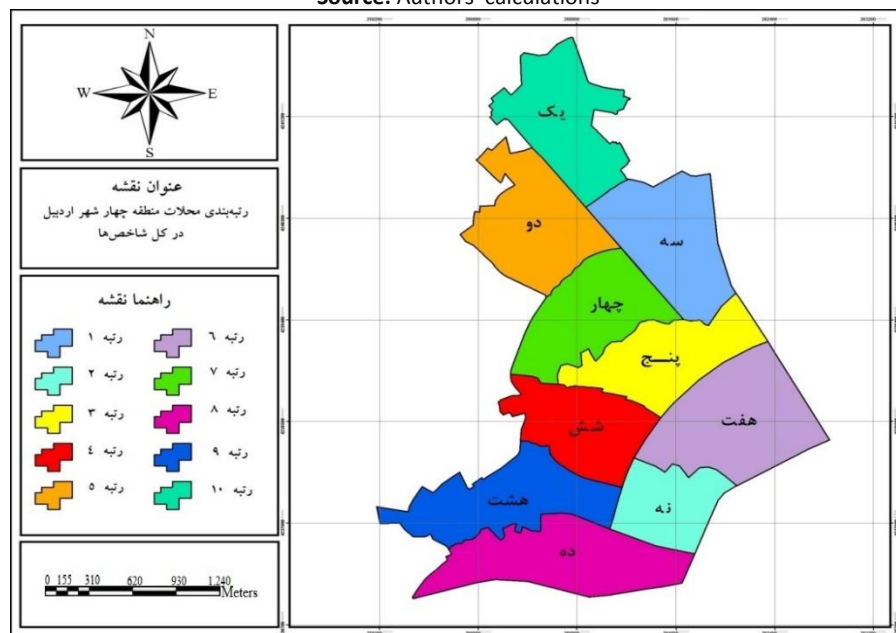
نتایج حاصل از بررسی وضعیت در کل شاخص‌های سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار با مدل‌های آراس، ساو و ادغام نتایج آن‌ها نشان می‌دهد؛ محلات: سه با ۰/۹۵۱، نه با ۰/۹۳۹، پنج با ۰/۹۳۸، شش با ۰/۹۲۴، دو با ۰/۹۲۲، هفت با ۰/۹۱۴ در رتبه‌های اول تا ششم و برخوردار و چهار محله چهار با ۰/۸۹۶، ده با ۰/۸۸۹، هشت با ۰/۸۸۳ و یک با ۰/۸۷۲ به ترتیب در رتبه‌های هفتم تا دهم و نسبتاً برخوردار قرار گرفتند (جدول ۶) و (شکل ۷ و شکل ۸).

جدول ۶. نتایج مدل آراس، ساو و ادغام نتایج این دو مدل در کل شاخص‌ها

Table 6. The results of ARAS and SAW models and the integration of the results of these two models in all indicators

محلۀ	محلۀ سه	محلۀ نه	محلۀ پنج	محلۀ شش	محلۀ دو
ساو	۰/۹۰۱	۰/۸۹۰	۰/۸۸۹	۰/۸۷۶	۰/۸۷۴
آراس	۱/۰۰۰	۰/۹۸۷	۰/۹۸۶	۰/۹۷۲	۰/۹۷۰
ادغام	۰/۹۵۱	۰/۹۳۹	۰/۹۳۸	۰/۹۲۴	۰/۹۲۲
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵
وضعیت	برخوردار				
محلۀ	محلۀ هفت	محلۀ چهار	محلۀ ده	محلۀ هشت	محلۀ یک
ساو	۰/۸۶۷	۰/۸۴۹	۰/۸۴۳	۰/۸۳۷	۰/۸۲۷
آراس	۰/۹۶۱	۰/۹۴۲	۰/۹۳۵	۰/۹۲۹	۰/۹۱۷
ادغام	۰/۹۱۴	۰/۸۹۶	۰/۸۸۹	۰/۸۸۳	۰/۸۷۲
رتبه	۶	۷	۸	۹	۱۰
وضعیت	نسبتاً برخوردار				

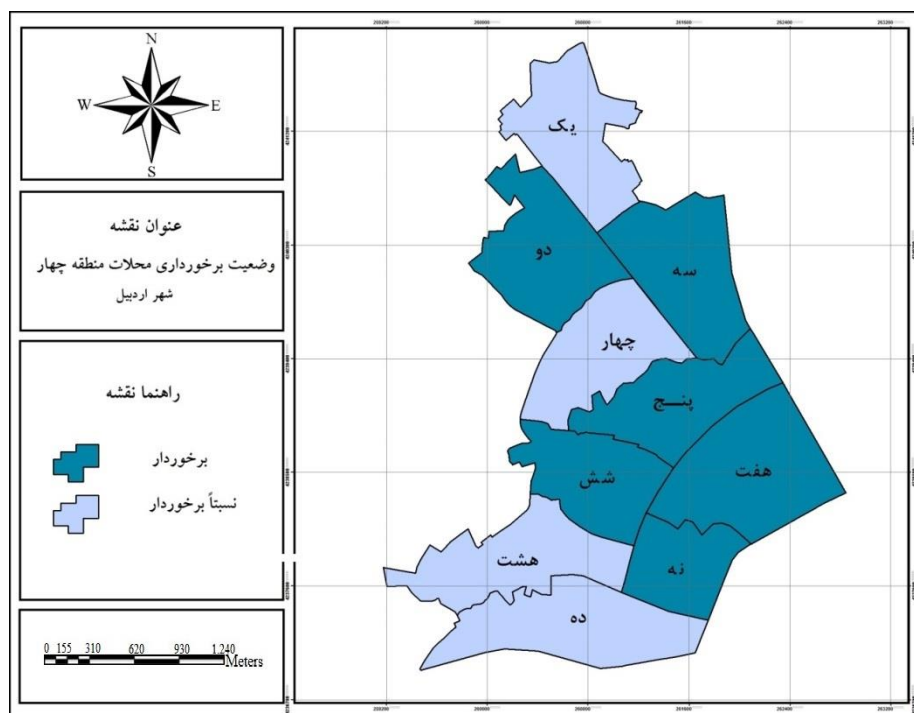
Source: Authors' calculations

شکل ۷. وضعیت رتبه‌بندی محلات منطقه چهار شهر اردبیل براساس تلفیق نتایج حاصل از مدل‌های آراس و ساو در کل شاخص‌ها

Figure 7. The ranking status of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City based on the integration of the results of the ARAS and SAW models in all indicators

Drawing: Authors

شکل ۸. وضعیت برخورداری محلات منطقه چهار شهر اردبیل براساس تلفیق نتایج حاصل از مدل‌های آراس، ساو در کل شاخص‌ها

Figure 8. The status enjoyment of the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City

based on the integration of the results of ARAS and SAW models in all indicators.

Drawing: Authors

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی در شهر و سطح محلات شهری؛ پژوهش حاضر به تبیین و ارزیابی سرمایه اجتماعی در محلات منطقه چهار شهر اردبیل می‌پردازد. پژوهش به لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری آن شهروندان محلات منطقه چهار شهر اردبیل می‌باشد که ۳۸۵ نفر با استفاده از فرمول کوکران و با روش تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات منابع کتابخانه‌ای، اسنادی و پرسشنامه می‌باشد، تجزیه و تحلیل اطلاعات با مدل‌های آنتروپی شانون، آراس، ساو و روش ادغام صورت گرفته است.

در به پاسخ به سؤال کدام یک از محلات منطقه چهار شهر اردبیل به لحاظ سرمایه اجتماعی وضعیت بهتری دارد؟ با توجه به نتایج مشخص محله سه در رتبه اول و برخوردارترین می باشد و محلات؛ نه، پنج، شش، دو، هفت، در رتبه های دوم تا ششم و برخوردار و چهار محله؛ چهار، ده، هشت و یک به ترتیب در رتبه های هفت تا ده و نسبتاً برخوردار می باشند.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش هایی از جمله زیاری و همکاران ۱۳۹۳ برآورد و سطح بندی توسعه محله ای با تأکید بر سرمایه اجتماعی محلات شهر ابرکوه، انصاری ارجمند و همکاران ۱۳۹۵ سنجش سرمایه اجتماعی در محلات منطقه سه شهر مشهد و کاکوند و همکاران ۱۳۹۶ ارزیابی تطبیقی جایگاه سرمایه اجتماعی در ساختار محلات شهری با استفاده از تکنیک ای اچ پی در شهر قزوین همسو است و نشان دهنده این است که نابرابری در برخورداری از سرمایه در مناطق مختلف وجود دارد.

سرمایه اجتماعی امروزه از شروط لازم برای تحقق توسعه محسوب می باشد به طوری که در کنار سرمایه های انسانی، مالی و اقتصادی از سرمایه دیگری به نام سرمایه اجتماعی نام برده می شود. راهکارها و پیشنهادات با توجه به نتایج و تحلیل های ارائه شده به منظور تقویت هرچه بیشتر سرمایه اجتماعی در منطقه مورد بررسی ارائه می گردد: بهبود امکانات فرهنگی و اجتماعی در سطح محلات منطقه چهار برای بالا بردن روحیه همکاری در بین شهروندان، تشویق ساکنین و ایجاد زمینه مناسب جهت تعامل بیش تر شهروندان، مجهز کردن و بهبود فضای سبز محلی جهت حاضر شدن پررنگ شهروندان، تقویت و افزایش احساس تعلق و مسئولیت پذیر بودن در بین شهروندان در تمامی محلات.

منابع

- ابراهیم نیا، وحیده؛ شهبازی، طاهره و رحیمی، روح الله (۱۴۰۱). تحلیل محیط کالبدی اثرگذار بر سرمایه اجتماعی در محلات شهر ساری، مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری. ۹(۳)، ۱۴۰-۱۲۱.
- اصلانی، احسان؛ دهقان پور فراشاه، محمد حسین و هدایت، هما (۱۳۹۷). سنجش شاخص های سرمایه اجتماعی در محلات بافت تاریخی شهر یزد (نمونه موردی: محله پشت باغ). مطالعات محیطی هفت حصار، ۲۵(۷)، صص ۹۳-۱۰۵.
- انصاری ارجمند، محسن؛ حسینی، سید مصطفی و کاویان پور، گلشن (۱۳۹۵). سنجش سرمایه اجتماعی در محلات شهر مشهد مطالعه موردی: محلات منطقه ۳. فصلنامه مطالعات فرهنگی- اجتماعی خراسان، ۱۰(۳)، ۷-۳۰.
- براتی، ناصر و یزدان پناه شاه آبادی، محمدرضا (۱۳۹۰). بررسی ارتباط مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری. جامعه پژوهی فرهنگی، ۲(۱)، ۴۹-۲۵.
- بدیعی قراقیه، رقیه و اربابی سبزواری، آزاده (۱۴۰۱). توانمندسازی سکونتگاه های غیررسمی با تأکید بر رویکرد سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: شهر اسلامشهر). مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه ای، ۳(۳)، ۳۲-۱.
- پوراحمد، احمد؛ فردوسی، سجاد و شاه محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۵). بررسی شاخص های گردشگری دریایی در استان های ساحلی ایران. فصلنامه علوم و فناوری دریا، ۲۰(۷۸)، ۶۴-۵۵.

- توشیح، نینا و حبیبی، کیومرث (۱۳۹۴). ارزیابی سرمایه اجتماعی در خیابان نمونه موردی: خیابان‌های چلیپایی هسته مرکزی شهر سنندج. *نشریه علمی - پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران*، ۱(۶)، ۳۹-۵۰.
- جلالی‌دولق، علی (۱۳۹۵). *سنجش ظرفیت پذیرش گردشگری (نمونه موردی: شهر اردبیل)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمای دکتر بهرام ایمانی و دکتر عطا غفاری گیلانده، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی.
- حسینی، سید میلاد (۱۳۹۵). *بررسی عوامل موثر بر بروز آنومی اجتماعی (مطالعه موردی: شهر اردبیل)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری گرایش محیط زیست شهری، راهنما دکتر عطا غفاری گیلانده، گروه آموزشی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- حسینی، علی؛ یدالله‌نیا، هاجر؛ محمدی، منصوره و شکاری، سعید (۱۳۹۹). تحلیل تاب‌آوری اجتماعی بر اساس شاخص‌های سرمایه اجتماعی در شهر تهران. *فصلنامه شهر پایدار*، ۳(۱)، ۱۹-۳۹.
- ریکی، علی؛ کریمیان بستانی، مریم و میری، غلامرضا (۱۴۰۰). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه کالبدی مناطق پنج‌گانه شهر زاهدان. *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، ۳۷(۱)، ۳۹-۴۷.
- رحمانی، حسین؛ حقیقتیان، منصور و حجازی، سید ناصر (۱۴۰۱). بررسی نقش پایداری به فرهنگ شهروندی در میزان سرمایه اجتماعی در محلات شهری شهر اصفهان. *ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۵(۱۱)، ۳۵۸۲-۳۵۶۶.
- زیاری، کرامت‌اله؛ طاوسیان، علی؛ سلمانی، محمدعلی و رضایی، حجت (۱۳۹۳). برآورد و سطح‌بندی توسعه محله‌ای با تأکید بر سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: محلات شهر ابرکوه). *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۶۷-۵۹.
- زارعی، مجید و محمد صالحی، فروغ (۱۳۹۲). ارزیابی کیفیت محیط کالبدی محلات شهری با تأکید بر نقش سرمایه‌های اجتماعی مطالعه موردی محله علیقلی آقا شهر اصفهان. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۵(۱۸)، ۱۷۴-۱۵۵.
- شکاری، زینب (۱۳۹۵). تحلیل و ارزیابی نقش سرمایه‌های اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای شهر ایلام. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، راهنما دکتر محمد سلاروزی‌زاده، مؤسسه آموزش عالی باختر ایلام.
- شیخ‌علی‌پور، بهزاد؛ عبدالهی، علی اصغر و پورخسروانی، محسن (۱۳۹۸). بررسی توزیع خدمات شهری در راستای عدالت فضایی مطالعه موردی: مناطق چهارگانه شهر کرمان. *فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری، منطقه‌ای*، ۹(۳۱)، ۳۴-۱۵.
- صادقی شاهدانی، مهدی و مقصودی، حمیدرضا (۱۳۸۹). سنجش سرمایه اجتماعی استان‌های کشور با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی، *دانش سیاسی*، ۶(۲)، ۱۷۶-۱۳۹.
- صناعی، امیر؛ حبیب، فرح و اعتصام، ایرج (۱۴۰۰). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در افزایش پایداری محله‌ای نمونه موردی: محله حصارک (تهران). *فصلنامه انسان و محیط زیست*، ۱۹(۲)، ۱۵۳-۱۳۷.
- غیاثوند محمدخانی، زهره (۱۳۹۴). *تأثیر سرمایه اجتماعی بر حکمرانی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر قزوین)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت شهری به راهنمای دکتر غلامرضا کاظمیان، دانشگاه علامه طباطبائی.
- غفاری، غلامرضا و اونق، ناز محمد (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱(۱)، ۱۹۹-۱۵۹.
- کاکاوند، الهام؛ آهنی، سمیه؛ زارعی، فاطمه و هاشم‌پور، رحیم (۱۳۹۶). ارزیابی تطبیقی جایگاه سرمایه اجتماعی در ساختار محلات شهری با استفاده از تکنیک AHP (مطالعه موردی: شهر قزوین). *فصلنامه آمایش محیط*، ۱۰(۳۶)، ۴۶-۲۵.
- کورکی‌نژاد، ژاله (۱۴۰۱). نقش سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار اقتصادی در نواحی روستایی شهرستان سیرجان. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۱۱(۲)، ۲۳۲-۲۰۷.

مقیم، عباس (۱۳۹۲). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محلات شهری مطالعه موردی: محلات رفیش آباد و نهضت آباد شهر اهواز). پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، راهنما دکتر سعید ملکی، دانشکده علوم زمین و GIS، دانشگاه شهید چمران اهواز.

میرحسینی، سید ولی الله؛ خادمی، حسین و آخوندی، حمیدرضا (۱۴۰۱). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری مطالعه موردی شهر یزد. کاوش های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۱۰(۲)، ۱۵۸-۱۵۲.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). سرشماری عمومی نفوس و مسکن، (www.amar.org.ir).

هاتفی، سید مرتضی، کوهی حبیبی، نازنین و عبدالحی، الهام (۱۳۹۸). ارزیابی کانون های گردشگری مستعد سرمایه گذاری با استفاده از مدل یکپارچه آنتروپی شانون فازی و روش ARAS فازی، فصلنامه علمی مطالعات مدیریت گردشگری. ۱۴(۴۸)، ۳۰۲-۲۶۹.

References

- Aslani, E., Dehghanpour Farashah, M. H., & Hedayat, H. (2018). "Assessment of social capital indicators in the historical context of Yazd (case study: neighborhood behind the garden)", *Haft Hesar Environmental Studies*, 7(25): 93-105. (In Persian)
- Ansari Arjomand, M., Hosseini, S. M., & Kavianpour, G. (2016). "Measuring Social Capital in Neighborhoods of Mashhad Case Study: Neighborhoods of the Region" 3. *Quarterly Journal of Khorasan Socio-Cultural Studies*, 10(3): 7-30. (In Persian)
- Badie Qaraqieh, R., & Arbabi Sabzevari, A. (2022). empowerment of informal settlements with an emphasis on social capital approach (case study: Islamshahr city), *sustainable urban and regional development studies*, 3(3): 1- 32. (In Persian)
- Barati, N., & Yazdanpanah Shahabadi, M. R. (2011). Investigating the conceptual relationship between social capital and quality of life in an urban environment. *Cultural Research Society*, 2(1): 25-49. (In Persian)
- Bakker, Y. W. & de Koning, J. & van Tatenhove, J. (2019) Resilience and social capital: The engagement of fisheries communities in marine spatial planning. *Marine Policy*, Vol.99, pp.132-139.
- Carrillo Álvarez, E., & Riera Román, J. (2017). Measuring social capital: further insights. *Gaceta sanitaria*, 31: 57-61.
- Carrascosa, J. (2023). Class inequalities in access to social capital in the metropolitan area of Buenos Aires. *Social Networks*, 72, 59-69.
- Ebrahim Nia, V., Shahbazi, T., & Rahimi, R. (2022). Analysis of the physical environment affecting social capital in the neighborhoods of Sari city, *Journal of Geography and Urban Space Development*, 9(3): 121-140. (In Persian)
- Ghiasvand Mohammadkhani, Z. (2015). *The Impact of Social Capital on Good Urban Governance (Case Study: Qazvin City)*. Master Thesis in Urban Management under the guidance of Dr. Gholamreza Kazemian, Allameh Tabatabai University. (In Persian)
- Ghaffari, Gh.R., & Onoq Naz, M. (2006). "Social Capital and Quality of Life", *Iranian Journal of Social Studies*. 1(1): 159-199. (In Persian)
- Hatefi, S. M., Koohi Habibieh, N., & Abdollahi, E. (2019). "Evaluation of investment centers prone to investment using the integrated model of fuzzy Shannon entropy and fuzzy ARAS method, *Journal of Tourism Management Studies* 14(48): 302-269. (In Persian)
- Hosseini, A., Yadullah Nia, H., Mohammadi, M., & Shekari, S. (2020). analysis of social resilience based on social capital indicators in Tehran, *Journal Sustainable City*, 3(1): 19-39. (In Persian)

- Hosseini, S. M. (2016). *A Study of Factors Affecting the Occurrence of Social Anomie (Case Study: Ardabil City)*. Thesis for Graduate Degree in Geography and Urban Planning, Urban Environmental Orientation, Supervisor Dr. Ata Ghaffari Gilande, Department of Geography and Urban and Rural Planning, Faculty of Literature and Humanities. (In Persian)
- Iran Statistics Center (2016). General Population and Housing Census (www.amar.org.ir). (In Persian)
- Jalali Dolagh, A. (2016). *Measuring the capacity of tourism reception (Case study: Ardabil city)*. Master Thesis in Geography and Urban Planning, under the guidance of Dr. Bahram Imani and Dr. Ata Ghaffari Gilande, Faculty of Literature and Humanities, Mohaghegh Ardabili University. (In Persian)
- Korkinejad, J. (2022). The role of social capital on sustainable economic development in the rural areas of Sirjan city. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 11(2): 207-232. (In Persian)
- Kakavand, E., Ahani, S., Zarei, F & Hashempour, R. (2017). Comparative evaluation of the position of social capital in the structure of urban neighborhoods using the AHP technique (Case study: Qazvin city). *Quarterly Journal of Environmental Planning*, 10(36): 25-46. (In Persian)
- Li, X., & Guo, X. (2022). Dynamics of social capital in Urban China, 1999 to 2014: An age-period-cohort analysis. *Social Networks*, 68, 394-406.
- Moghimi, A. (2013). *The Role of Social Capital in the Sustainable Development of Urban Neighborhoods: A Case Study: Rafish-Abad and Nehzatabad Neighborhoods in Ahvaz*. M.Sc. Thesis in Geography and Urban Planning, Guide Dr. Saeed Maleki, Faculty of Earth Sciences and ISGIS, Chamran martyr of Ahwaz University. (In Persian)
- Mir Hosseini, S. V., Khedmi, H., & Akhundi, H. (2022). investigating the role of social capital in urban development, a case study of Yazd city. *geographical explorations of desert areas*, 10(2): 152-158. (In Persian)
- Poor Ahmad, A., Ferdowsi, & Shahmohammadi, H. (2016). Study of maritime tourism indicators in the coastal provinces of Iran. *Quarterly Journal of Marine Science and Technology*, 20(78): 55-64. (In Persian)
- Riki, A., Karimian Bostani, M., & Miri, Gh. (2021). the role of social capital in the physical development of the five regions of Zahedan city. *Geographical Research Quarterly*, 37(1): 39-47. (In Persian)
- Rahmani, H., Heqiqatian, M., & Hijazi, S. N. (2022). investigating the role of adherence to citizenship culture in the amount of social capital in the urban areas of Isfahan city, *Iran Political Sociology Monthly*, 5(11): 3566-3582. (In Persian)
- Shekari, Z. (2016). *Analysis and evaluation of the role of social capital in the sustainable development of neighborhoods in the city of Ilam*. Master Thesis in Geography and Urban Planning, Supervisor Dr. Mohammad Salavarzizadeh, Bakhtar Ilam Higher Education Institute. (In Persian)
- Sanaei, A., Habib, F., & Etesam, I. (2021). Investigating the role of social capital in increasing the sustainability of a neighborhood, a case study: Hesarek neighborhood (Tehran). *Human and Environment Quarterly*, 19(2): 137-153. (In Persian)
- Sadeghi Shahedani, M., & Maqshoodi, H. (2010). Measuring the social capital of the country's provinces using the Hierarchy analysis method. *Political Science*, 6(2), 139-176. (In Persian)
- Su, F., Chang, J., Li, X., Fahad, S., & Ozturk, I. (2023). Assessment of diverse energy consumption structure and social capital: A case of southern Shaanxi province China. *Energy*, 262, 125506.
- Sheikh Alipour, B., Abdollahi, A.A. & Pourkhosravani, M. (2019). Study of the distribution of urban services in the direction of spatial justice Case study: the four regions of Kerman. *Quarterly Journal of Geography and Urban Planning*, 9(31): 139-176. (In Persian)
- Toshih, N., & Habibi, K. (2015). Evaluation of social capital in the street of a case study: Chelipai streets in the central core of Sanandaj city. *Scientific-Research Journal of the Scientific Association of Architecture and Urban Planning of Iran*, 6(1): 39-50. (In Persian)

- Tippens, J. A. (2020) Urban Congolese refugees' social capital and community resilience during a period of political violence in Kenya: a qualitative study, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 18(1) :42-59.
- Tong, D., Zhang, Y., MacLachlan, I., & Li, G. (2020), Migrant housing choices from a social capital perspective: The case of Shenzhen, China. *Habitat International*, 96, 102082.
- Ziari, K; Tavousian, A; Salmani, M. A & Rezaei, H. (2014). Estimation and Leveling of Neighborhood Development with Emphasis on Social Capital (Case Study: Abarkooh Neighborhoods). *Urban Research and Planning*, 5(18): 59-67 . (In Persian)
- Zarei, M & Mohammad Salehi, F. (2013). Assessing the quality of the physical environment of urban neighborhoods with emphasis on the role of social capital, a case study of Aligholi neighborhood of Aghashahr, Isfahan. *Urban and Regional Studies and Research*, 5(18):155-174. (In Persian)

Explanation and Assessment of Social Capital in the Neighborhoods of the Four Region of Ardabil City

Mansour Rahmati*

Associate Professor, Department Geography and Urban and Rural planning, Mohaghegh Ardebili University, Ardebil, Iran.

Chnour Mohammadi

Ph.D. Candidate, Department Geography and Urban Planning , Mohaghegh Ardebili University, Ardebil, Iran.

Abstract

Introduction: Measuring social capital as a facilitator of economic, political and cultural relations within various social networks and as a representation and alternative to the index of social, political and economic security is a subject which, especially in the last two decades, has attracted the attention of researchers of various branches of humanities (Sadeghi Shahedani & Maqsoodi, 2010: 140) The increasing growth of urbanization and the change in the nature and complexity of issues have caused the inefficiency of planning and management on a large scale. This has revealed the necessity of paying attention to the lower levels and looking from the bottom to the top for a sustainable solution to urban problems. (Sanaei et al., 2021: 137). The neighborhood has been proposed as one of the tools of urban planning during the 20th century to overcome urban issues and problems, and it has been looked at from various perspectives, one of which is the social perspective that regards the neighborhood as a looks at the social structure (Rahmani et al., 2022: 3567), The research seeks to answer the following question:

- Which of the neighborhoods in the area four neighborhoods of Ardabil city has a better situation in terms of social capital?

Materials and Methods: The purpose of this research is to explain and evaluate the social capital in area four neighborhoods of Ardabil city. The research is descriptive-analytical in nature. The statistical population is the citizens of area four neighborhoods of Ardabil city, 385 people were selected as a sample using Cochran's formula and simple random method. The tools for collecting information are library sources, documents and questionnaires. Cronbach's alpha coefficient was used for the reliability of questionnaire questions, which was obtained as 0.82 and data analysis has been done with Shannon's entropy models, ARAS, SAW and integration method.

Results and Discussion: The results of the investigation of the status of the indicators of the neighborhoods of the fourth Area with ARAS, SAW models and the integration of their results show; in the social trust index; Neighborhoods five, seven, three, nine, two, six, eight, four, one and ten were ranked one to ten respectively. The results of the investigation of the status of the indicators of the neighborhoods of the fourth Area with ARAS, SAW models and the integration of their results show; in the social participation index; Neighborhoods three, nine, ten, four, six, two, eight, one, seven and five were ranked first to tenth respectively. The results of the investigation of the status of the indicators of the neighborhoods of the fourth Area with ARAS, SAW models and the integration of their results show; In the index of social cohesion; Neighborhoods three, five, two, seven, six, nine, ten, one, eight and four were ranked one to ten respectively. The results of the investigation of the status of the indicators of the neighborhoods of the fourth Area with ARAS, SAW models and the integration of their

results show; In the social network index; Neighborhoods nine, five, six, three, seven, four, two, ten, eight and one were ranked one to ten respectively.

Conclusion: Today, social capital is one of the necessary conditions for realizing development, so that, along with human, financial and economic capital, another capital called social capital is mentioned. Considering the importance of social capital in the city and the level of urban neighborhoods; The present research deals with the explanation and evaluation of social capital in the area four neighborhoods of Ardabil city. in response to the question, which of the neighborhoods in the four cities of Ardabil has a better situation in terms of social capital? According to the specific results, neighborhood three is in the first place and the most privileged, and the neighborhoods; nine, five, six, two, seven, in the ranks of the second to the sixth and rich and four neighborhoods; Four, ten, eight and one are in the ranks of seven to ten respectively and are relatively blessed.

Keywords: Social Capital, Neighborhoods of Area Four, Ardabil City

* (Corresponding Author) rahmati1358@gmail.com